

Firczak Gyula

munkácsi gör. katól. püspök

1836 - 1891 - 1912

Emlékkonferencia

Firczak Gyula munkácsi püskök
elhunytának 100. évfordulóján

Beregszász
2012. november 22.

Életrajzi adatainak egyik legfontosabb forrása az az iratanyag, amelyet a püspökszenteléssel kapcsolatosan készítettek elő. Abban található a kétnyelvű keresztlevél és a püspök addigi munkásságának latin nyelvű leírása.

A levéltári anyagból dokumentálhatóak kitüntetéseiinek dokumentumai is. Ezek közül a Lipót rendi, a titkos tanácsosi oklevelek eredetiben megtalálhatóak. Az I. osztályú vaskoronarend, a pápai trónálló, római gróf és őzsentsége házi főpapja, illetve a vöröskeleszt által adományozott elismerés az adományozás körüli levelezésből rekonstruálható.

A korabeli sajtó a kinevezése (1891) és beiktatása (1892) alakalmával elemzi addigi munkásságát. „A mi emberünknek” (Ung) és „akit mindnyájan vártunk” kifejezések (Kelet) köré lehet csoportosítani a sajtóban megjelent, róla szóló cikkeket. Életének további folyamatát is végigkíséri a sajtó. Több görögkatolikus egyházat érintő témáról is cikkeznek a sajtóban, mint például a magyar liturgia és a magyar egyházmegye, a millenniumi megemlékezések, a hegyvidéki (ruszin) akció, az amerikai kivándorlás, a naptáregyesítés ügye, de a későbbiekben megjelenő skizmaper is komoly visszhangot kap.

A parlamenti almanachok és jegyzőkönyven is tartalmaznak életrajzi adatokat. Ez alapján elmondhatjuk, hogy Firczak Gyula a parlamenti jelenlétének a képviselői időszakában volt aktívabb (1888-1891).

A már említett sajtóorgánumokon kívül az egyházmegyét foglalkoztató legfontosabb ügyek levéltári dokumentációjából a következő nagyobb témakörök csoportosíthatóak: oktatás, hegyvidéki (ruszin) akció, amerikai kivándorlás, a szertartási könyvek magyar fordítása és a szláv revideálása, a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításának, a naptáregyesítésnek, a pánszláv agitációnak az ügye. Emellett az egyházmegyei értekezletnek, a lelkipásztori-, liturgikus- rendelkezéseknek, az építkezéseknek, a könyvkiadásoknak és könyvajánlásoknak a dokumentációja tesz ki jelentős anyagmennyiséget.

Firczak Gyulának egyensúlyt kellett teremtenie a nemzetiségi kérdés, hogy a felvidéki területeken ne az erőszakos magyarosítás érvényesüljön, az alföldi területeken azonban fejlődhesen a helyes nemzettudat.

Bár sok esetben kellett politikailag állást foglalnia, mégis előtérbe helyezte a lelki igényeket is. A kor lelkiismereti irányának a követése mellett fontosnak tartotta a liturgia egyöntetőségének, a liturgiafordításoknak és a liturgikus dallamok egységítésének az ügyét is.

A szellemi szükségletek terén kiemelkedik az oktatás fontosságának a hangsúlyozása. Gyakorta visszatérő gondolata: „Akié az iskola, azé a jövő” és „az iskola a templom előcsarnoka”. Az oktató nevelő munkát tekintette a szellemi felemelkedés útjának.

Firczak Gyula munkácsi püspök életrajzi adatai és munkássága

1836. augusztus 22-én született Horlyón (Hudljova). Az elemi iskolát Munkácson, a gimnáziumot Ungváron, Kassán és Szatmáron végezte

1855-60 Bécsben tanult és doktorált a Szent Borbála Szemináriumban

1861. szeptember 26. Pappá szentelték, felesége Gerevics Emilia

1861 A Papnevelő Intézet professzora

1862 Megőzvegyült

1876 A Papnevelő Intézet rektor és a kántortanítók árva lányintézetének az igazgatója

1879 Becsületvölgyi apát

1886 Nagyprépost

1887-91 Országgyűlési képviselő a szabadelvű párt színeiben, az Oktatási Bizottság elnöke

1891 A főrendi ház tagja

1891. május 26. I. Ferenc József magyar király munkácsi püspökké nevezte ki

1891. szeptember 8. Bécsben letette a hűségesküt

1891. október 21. Átadta a nagypréposti hivatalt

1891. december 17. XII. Leó pápa prekanonizálta.

1892. április 10. Virágvasárnap, Vályi János eperjesi püspök püspökké szentelte, Meszlényi Gyula szatmári- és Pável Mihály nagyváradi püspök segédletével

1892. május 1. Beiktatják az Ungvári Székesegyházban

1896 Kapcsolatba kerül a Katolikus Néppárttal. A Lipót rendi kitüntetésének elhalasztása

1896 A millenniumi megemlékezéseken a történelmi főcsoport tagja

1896 A millenniumi megemlékezések Kárpátaljai ünnepségein az ungvári várban ő celebrálta a Szent Liturgiát, a munkácsi ünnepségnek pedig a szónoka

1897 Egyházmegyei értekezlet (zsinat)

1897 A Hegyvidéki (Ruszin) akció kezdete

1897 Lipót-rend középkeresztjét kapta I. Ferenc József osztrák császár és magyar királytól

1898 A naptáregyesítés és a cirill betűs szövegek latin betűkkel való átírása kérdéskörének első szakasza

1900 Görögkatolikus magyarok római zarándoklata

1902 Pápai trónálló, római gróf és házi főpap kitüntetések kapta XIII. Leó pápától

1903 Valóságos belső titkos tanácsosi kinevezés kapott I. Ferenc József osztrák császár és magyar királytól

1903 Egyházmegyei értekezlet (zsinat)

1905 Diszdoktorrá avatták a Magyar Királyi Tudományegyetemen

1905 A magyar és ósláv szertartási könyvek fordításának kezdete

1910 A naptáregyesítés és a cirill betűs szövegek latin betűkkel való átírása kérdéskörének második szakasza

1911 Az I. osztályú vaskoronarend kiltüntetést kapta I. Ferenc József osztrák császár és magyar királytól

1912 A hajdúdorogi egyházmegye felállítása

1912. június 1. Elhunyt Ungváron

Dr. Janka György

egyház történéssz, tanszékvezető

Szent Atanáz Gör. Kat. Hittudományi Főiskola

Nyíregyháza

*A Magyar Királyság egyházi élete
a 19-20. század fordulóján*

Előadásomban elsősorban Firczák Gyula megyéspüspökének idején (1891-1912) történt eseményeket vizsgálom. Az 1890-es évek a magyar egyháztörténelemben „magyar kultúrharc” néven lettek emlékeztetők. Ekkor születtek meg az ún. egyházpolitikai törvények: a kötelező polgári házasságkötésről, a válásról, a polgári anyakönyvezésről, a szabad vallásgyakorlásról, az izraelita vallás „bevett” voltáról szóló jogszabályok.

A „Rerum Novarum” hatására hazánkban is foglalkozni kezdtek az egyház szociális tanításával, ennek szerepe volt a püspök társadalmi tevékenységének alakulásában.

A korszak jeles eseménye volt a honfoglalás ezeréves évfordulója, a „millennium”. Görögkatolikus szempontból a magyar liturgiaért és az önálló magyar püspökségért indult mozgalmat kell kiemelni, melynek egyik fontos állomásán az 1900-as római zarándoklaton Firczák püspök is részt vett. A magyarajkú görögkatolikusok szorgalmazták a naptáregyesítést, ezt a főpásztor levette a napirendről. Az 1905-ös máriapócsi könyvezést kivizsgáltatta, annak jegyzőkönyvét megjelentette.

Jegyzet:

Dr. Madrik Iván

professzor

Ungvári Nemzeti Egyetem

Az Osztrák-Magyar Monarchia a

19-20. század fordulóján

Jegyzet:

Dr. Klestenitz Tibor

*tudományos segédmunkatárs
MTA Bölcsészettudományi Kutatóintézet
Budapest*

**Római- és görögkatolikus társadalmi
törekvések a 19-20. század fordulóján
Magyarországon**

Jegyzet:

1894 végén a magyar püspöki kar megtárgyalta a kérdést: hogyan történjen a katolikus erők egyesítése a kor fenyegető kihívásaival, a hagyományos társadalom felbomlásával, az elvilágiasodással és az állami befolyás növekedésével szemben.

A kar katolikus körök alakítását, gyűlések tartását és a világiak megnyerését ajánlotta erre a célra. Firczak Gyula 1899-es körlevelében – ezzel összhangban – azt fejtegette, hogy a szellemi fejlődésben és az erkölcsi élet javításában fontos szerep hárul az egyesületekre.

Az előadásban azt szeretném bemutatni, hogy az 1900-tól megrendezett országos katolikus nagygyűléseken, a társadalmi szervezkedés jelentős fórumain, milyen törekvéseket fogalmaztak meg néhány részterületen – a sajtó, a szövetkezeti mozgalom, a népművelés, a mértékletességi egyesületek és a kivándorlás ügyében –, és ezek hogyan érhetőek tetten a korszak görögkatolikus közgondolkodásában.

Hálgyógyi rutinnak az ébél kórházban.

Téli rutinnak a kórház szobáiban.

Feladórvezetési rutinnak a szociális intézetben.

Dr. Csatóry György

történész, tanszékvezető

II. Rákóczi Ferenc Kárp. Magy. Főiskola

Beregszász

A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye

dokumentális öröksége

Jegyzet:

A Munkácsi görög katolikus püspökség levéltárát ma a Kárpátaljai Állami levéltár (KÁL) beregszászi részlegén őrzik. Ez az irat együttes az itt elhelyezett fondokat tekintve a legterjedelmesebb és a leggazdagabb, mivel nem csupán az unió kezdetétől (1646) hanem jóval korábbi évekből is tartalmaz dokumentumokat. A közel hatvanezer levéltári egységet (odinica zberihanyja) magába foglaló püspöki levéltár kutatása szovjet időszakban a jól ismert okok miatt teljesen háttérbe szorult. A korabeli „tudósok” csak az egyház népellenes voltát kívánták bizonyítani a görög katolikus gyűjtemény alapján.

A görög kat. levéltárát érdemben kutató tudósok közül Hodinka Antal (1864-1946) emelhetjük ki, akinek munkái jól ismertek a történetírásban. A későbbiekben Bendász István (1903-1991) görög katolikus kanonok munkásságának jelentős része kötődik ezen iratanyag tanulmányozásához. Ő még azon elhivatott kutatók közé tartozott, aki még ismerte a levéltár eredeti iratrendjét és a múlt század 40-es éveinek kutatásai alapján volt alkalma azokat részben kigyűjteni és a későbbiekben hasznosítani.

A levéltár anyaga nagy részletességgel tükrözi az egyházmegye létrejöttének körülményeit, a görög kat. vallás terjedésének állomásait, a keleti befolyás hatásainak ellensúlyozását, az egyház fő embereinek életét és tevékenységét, a megannyi parókia működésének jellegzetességeit, a hívek kiállítását egyházuk megtartása mellett, az anyakönyvi bejegyzéseket, magán és hivatali levelezéseket az egykori államhatalom képviselőivel. Ebben a gyűjteményben kutathatjuk az egyház, a politika, a kultúra, a tudomány kérdéseinek összefüggéseit. Nyomon követhetjük, hogy miként gyakoroltak nyomást a görög kat. egyházra a csehszlovák hatóságok valamint, hogy korlátozták és próbálták megszüntetni a püspökség működését a szovjet érában.

A levéltári iratok természetesen a szovjet levéltári rendszernek megfelelően vannak csoportosítva ahol 26 mutatókönyvbe lettek foglalva az irategységek tartalmi kivonatai. Az eredeti iratrendet ma már lehetetlen követni, minden a kronológia elvnek van alárendelve. Ezért is könnyebben lehet rátalálni azokra az iratokra, amelyek szorosan egy bizonyos időhöz kötődnek.

Előadásomban azokról az iratcsoportokról szólok, amelyek jelenleg még nem kutatottak és értékesek lehetnek nemcsak a történészek, de a görög katolikus egyház számára is.

Polyák Marianna

megbízott oktató

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTKK

Budapest

Oktatási kérdések és az oktatási intézmények helyzete a Munkácsi Egyházmegyében Firczák Gyula püspöksége idején

Jegyzet:

A dualizmus korában a népiskolákról szóló törvény értelmében már a felekezetek mellett az állam is alapíthatott iskolákat. Ez a lehetőség a Munkácsi Egyházmegyében azt eredményezte, hogy a több száz görög katolikus felekezeti iskola mellé egyre több népiskolát indított be az állam. Ennek következtében sok helyen ellehetetlenedett a felekezeti iskolák léte. Többségük azonban mindent megtett annak érdekében, hogy a törvényes előírásoknak megfeleljen, és ezzel fenntarthassa felekezeti sajátosságainak zálogát.

Firczák Gyula püspöksége alatt egy újabb állami iskola-alapítási hullám érte el a görög katolikus püspökséget is, a millenniumi ünnepek kapcsán megfogalmazott 1000 állami iskola felállításának a terve következtében.

Egy másik, megoldásra való oktatási problémakör a századforduló után alakult ki a Lex Apponyi kapcsán, amely a magyar nyelv eredményes oktatásához kötötte az iskolák törvényességét és bezárással fenyegetett sok nemzetiségi iskolát, így a többségében ruszin anyanyelvű görög katolikus egyházmegyében is.

Császár István

főiskolai tanár

II. Rákóczi Ferenc Kárp. Magy. Főiskola

Beregszász

Firczak Gyula országgyűlési

és népnevelő tevékenysége

Jegyzet:

IX. SZÁM. 1902.

BUDAPEST, MÁJUS 1.

XXXIX. ÉVFOLYAM.

Előfizetési árak: Varsói és Magyarországi külföldiek részére féléves 22 K. (Postafizetés nélkül) évente 40 K. Egyéves 70 K. (Postafizetés nélkül) évente 120 K. (Postafizetés nélkül) évente 120 K. (Postafizetés nélkül) évente 120 K. (Postafizetés nélkül) évente 120 K.

FIRCZÁK GYULA.

MEZŐKÖZSÉGI ELNÖK, PÉTERVÁROSI ELNÖK.

Petervároson volt Eperjesen helyi építési bizottság tagja, amelynek feladata volt, hogy a Váci utca épületét felújítsa, majd Mikály nagyúrral és Madányi Gyula bíróval együtt megkezdte a Firczak István, a híres szász és a mások által megkezdett építkezést. A nagy kőfal, amely a megalapítóját, Eperjes helyi, szászok által megkezdett építkezést, az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

Egy új építkezésről szóló az Firczak István által megkezdett építkezések között voltak, amelyek az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

Firczak Gyula 1858. augusztus 20-án született Ungváron (ma Szlovákia) egy szász családban. Apja, Firczak István, a híres szász, aki az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

az egyházközség egyik legkiválóbb papjának, Górvich Jánosnak a tanítóját. Emléke, 1862-ben szászok közötti. Noha szászok, még 15 éves korában megkezdte az iskolai tanulmányait. Emléke egy másik szász pap, a híres szász, aki az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

És az országgyűlési elnöki és helyettesi munkáit. Francia, Angol, Olaszország és a Kelet, mindent megismerkedett az országgyűlési munkáival. Emléke egy másik szász pap, a híres szász, aki az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

Firczak Gyula (Magyarországi)

FIRCZÁK GYULA.

különféle tevékenységeket végeztet a kezdetektől kezdve. A kezdetektől kezdve az országgyűlési munkáival. Emléke egy másik szász pap, a híres szász, aki az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

Megkezdte az országgyűlési munkáit. Francia, Angol, Olaszország és a Kelet, mindent megismerkedett az országgyűlési munkáival. Emléke egy másik szász pap, a híres szász, aki az 1879-ben épített épület, az Firczak Gyula építkezését is felújította.

Dr. Véghseő Tamás

rektor, egyháztörténész

Szent Atanáz Gör. Kat. Hittudományi Főiskola

Nyíregyháza

**Firczák Gyula munkácsi püspök
tevékenysége a Hajdúdorogi
Egyházmegye felállításának
ügyében**

Jegyzet:

A Hajdúdorogi Egyházmegye felállítása 1912-ben a „legérzékenyebben” a Munkácsi Egyházmegyét érintette, hiszen az új egyházkormányzati egység mintegy 160 parókiájának felét a Firczák Gyula vezette Munkácsi Egyházmegyétől kapta.

Előadásomban azt kívánom megvizsgálni, hogy a Munkácsi Egyházmegye főpásztora hogyan viszonyult nem csak a területi veszteség kérdéséhez, hanem a magyar nyelv liturgikus használatáért folytatott több évtizedes küzdelemhez is, mely 1912-ben – éppen Firczák püspök halála évében – a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításához vezetett.

Ez utóbbi kérdés szempontjából különös jelentőséggel bír az a Vatikáni Titkos Levéltárban őrzött iratanyag, mely az 1896 júniusában Budapesten megtartott magyar nyelvű görögkatolikus Szent Liturgia után kirobbant egyházi és diplomácia botrány eseménysorát tárja fel előttünk. A dokumentumok vizsgálatából kiderül, hogy Firczák püspök a magyar nyelv liturgikus használata iránt mutatkozó egyre erősödő igényt reálisan mérte fel, s a mozgalom támogatása érdekében súlyos kockázatok vállalásától sem riadt vissza.

Dr. Nyírán János

fődiakónus, teológiai tanár

Szent Atanáz Gör. Kat. Hittudományi Főiskola

Nyíregyháza

*Firczák korabeli magyar nyelvű
liturgikus „kiadványok”*

Jegyzet:

A magyar nyelv liturgikus használatának elterjesztésére már a XVIII. század végén történetek komoly próbálkozások, de leginkább a XIX. század második felétől bontakozik ki Hajdúdorog központtal egy olyan mozgalom, amely a magyar liturgikus nyelv elfogadtatását és a magyar egyházmegye felállítását tűzi ki célul.

Magát a folyamatot nem áll szándékomban ismertetni, mivel azzal több neves szerző is foglalkozott már, hanem ebben az időszakban egy munkácsi püspök, Firczák Gyula (1891/92-1912) liturgikus tevékenységére így tekintek reflektálni.

Firczák püspök nagy hangsúlyt fektetett a liturgikus könyvek magyar nyelvre való átültetésére, mindemellett az egyházmegyéjében megtapasztalt különböző éneklési módok egységesítéséért is gőzerővel harcolt. Az 1906-ban megjelentetett „hangjegyzéssel ellátott szertartási könyv”, a Boksay-Malinics-féle Irmologion valamelyest mindkét tevékenységének beteljesítésére szolgált. Firczák püspök liturgikus irányultságú ténykedéseit levéltári források segítségével mutatom be.

Braun László

történész

II. Rákóczi Ferenc Kárp. Magy. Főiskola

Beregszász

*Az amerikai kivándorlás és
Firczák Gyula szerepvállalása
a Hegyvidéki akcióban*

Jegyzet:

Firczák Gyula püspök a XIX-XX. század fordulóján irányította a munkácsi görögkatolikus egyházmegyét, egy olyan időszakban, amikor számos, korábról alig ismert, nem egyházi jellegű probléma is felvetődött, úgy az általa vezetett közösségben, mint egészében véve a magyarországi társadalomban. Tudásának és széles látókörének köszönhetően helyesen érzékelte gondokat, s az egyházi tevékenysége mellett sokat tett hívei társadalmi felemelése érdekében. A lelki gondozás mellett figyelme és munkája kiterjedt a szociális-gazdasági jellegű problémákra, amelyek fokozatosan politikai arculatot kezdtek öltetni.

Javaslatára készült el az a beadvány, amelynek hatására a korabeli Magyarország egyik legsikeresebb gazdasági akciója kezdte meg a működését, s amit végig támogatott a püspök és a görögkatolikus lelkészek.

Az szociális-gazdasági helyzet miatt jelentős emigrációs hullám indult meg, ami különösen érzékenyen érintette az egyházmegyét. A hívei iránti gondoskodása kiterjedt az Amerikába kivándoroltakra is.

A munkácsi hegyvidéki kirendeltség épülete

Bendász Dániel

nyug. esperes, egyháztörténész

Boldog Romzsa Tódor Teológiai Akadémia

Ungvár

Firczák Gyula és a skizmatikus parasztmozgalom

Jegyzet:

Firczák Gyula munkácsi görög katolikus püspök 1892 és 1912 évek között tölti be hivatalát.

Erre az időre esik Magyarország Északkeleti vidékére a pravoszláv beszivárgása.

Azt a történelmi folyamatot tárgyaljuk, melynek azok a görög katolikus hívek lettek az áldozatai, akik Amerikában keresték megélhetésüket. Hazatérésükkel ugyanis magukkal hozták a pravoszláv szellemet, mely a Máramaros megyei Izán, a Bereg megyei Nagylucskán gyökeret verve terjedt el más településekre is.

Ennek a következménye lett az első mármaroszi skizmatikus per.

Dr. Brenzovics László

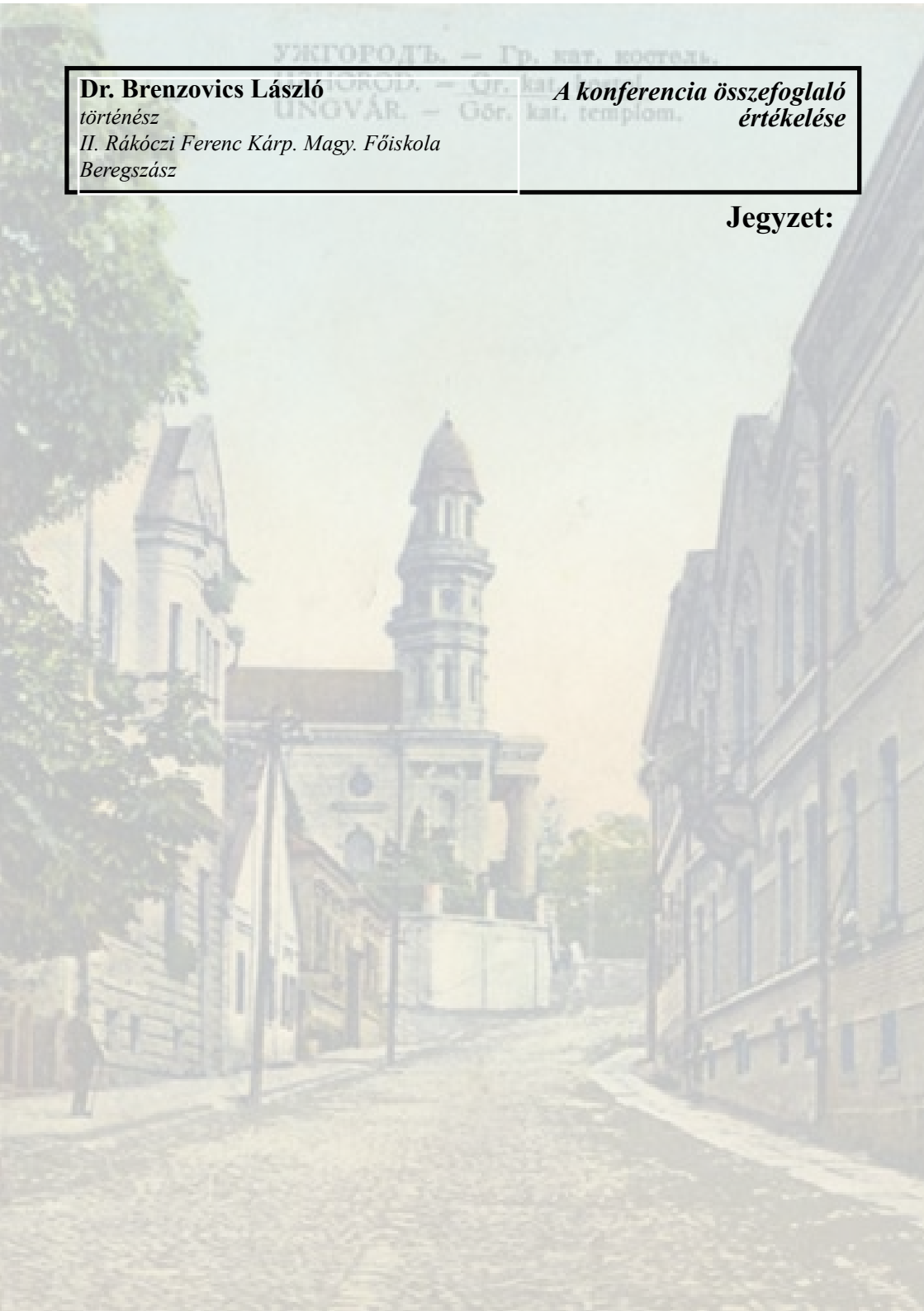
történész

II. Rákóczi Ferenc Kárp. Magy. Főiskola

Beregszász

***A konferencia összefoglaló
értékelése***

Jegyzet:

Fülöp Lajos

történész

Boldog Romzsa Tódor Teológiai Akadémia

Ungvár

**Firczák Gyula munkácsi püspök
értékelése az ukrán nyelvű
szakirodalomban**

Jegyzet:

„Önök – Krisztusban kedvelt fiaim! – velem együtt mindnyájan jól ismerték a megboldogult főpap fennkölt, nagyműveltségű lelkét, erényekkel ékesített nemes szívét, igazságszeretetét, jóságát, előkelő, vonzó modorát és tapintatosságát, amelyek segítségével a legnehezebb kérdéseket mindenkor sikerrel oldotta meg; jól tudjuk, hogy apostoli hivatásával járó kötelességeinek teljesítése közben sokszor milyen súlyos akadályokkal, mily sajnálatos félreértésekkel kellett megküzdenie, de a föl-fölmerülő nehézségek el nem

csüggesztették. Munkakedvét el nem vették, ellenfeleinek szívesen megbocsátott és a félreértések, támadások ellenére is rendíthetetlen kitartással, kötelességszerűen tovább haladt azon az úton, amelyet a gondjaira bízott halhatatlan lelkek örök boldogságának biztosítása követelt tőle...

Általánosan ismeretes az a sokoldalú tevékenység, amelyet Őexellentíája 21 éves egyházfjedelmi működése alatt egyházmegyénk hitéletének, tanügyének, hitközségeink, híveink szellemi és anyagi helyzetének fölvirágoztatása körül kifejtett. ... nemcsak egyházi, hanem, állami és társadalmi téren is sokat tett, hogy mindenkinek osztatlan nagyrabecsülését... kiérdemelte. Hazafias tevékenységének művei között első helyen a hegyvidéki társadalmi akciót kell említenem... amely teljesíti azokat a feladatokat, amelyeket a nagynevű főpásztor jelölt meg”

(Papp Antal püspök körlevele Firczák Gyula elhunytakor)

BETHLEN GÁBOR
Alap